

ภาษาที่ใช้ในชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม

ในบทนี้จะกล่าวถึงภาษาที่ใช้พูดในชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม ภาษาหลักของชุมชน ภาษารองของชุมชน และภาษาสำคัญที่ใช้พูดในชุมชน รวมทั้งลักษณะทางภาษาโดยทั่วไป

ภาษาที่ใช้พูดในชุมชน

จากการสำรวจภาษาของผู้วิจัยพบว่า ภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ในชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิมมีทั้งสิ้น 9 ภาษา* ได้แก่ภาษาเขมร ส่วย (กย) ลาว (ไทยถิ่นอีสาน) ไทย (ไทยมาตรฐาน) ไทยกลาง (ไทยถิ่นกลาง) ไทยเหนือ (ไทยถิ่นเหนือ) ไทยใต้ (ไทยถิ่นใต้) ไทยโคราช (ไทยถิ่นโคราช) และจีน (แต้จิ๋ว) โดยแต่ละภาษามีจำนวนผู้พูดเป็นภาษาแม่ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

* นอกจากภาษา 9 ภาษาที่มีการใช้พูดกันอยู่ในชุมชนแล้ว ยังมีภาษาอีกภาษาหนึ่งซึ่งบางคนในชุมชนนี้พูดได้ ได้แก่ ภาษาเขอ ภาษาเขอเป็นภาษาที่ใช้พูดกันมากในตำบลใกล้เคียง คือ ตำบลปราสาทเขอ โดยเฉพาะในบ้านปราสาทเขอเหนือและบ้านปราสาทเขอใต้ และจะปรากฏมีการใช้ภาษาเขอในชุมชนนี้ต่อเมื่อมีคนเขอเข้ามา และพูดกับผู้ที่พูดภาษาเขอได้เท่านั้น ผู้วิจัยจึงไม่ถือว่าภาษาเขอเป็นภาษาของชุมชนแห่งนี้

ตารางที่ 9 แสดงภาษาและจำนวนประชากรที่ใช้พูด เป็นภาษาแม่ในชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม

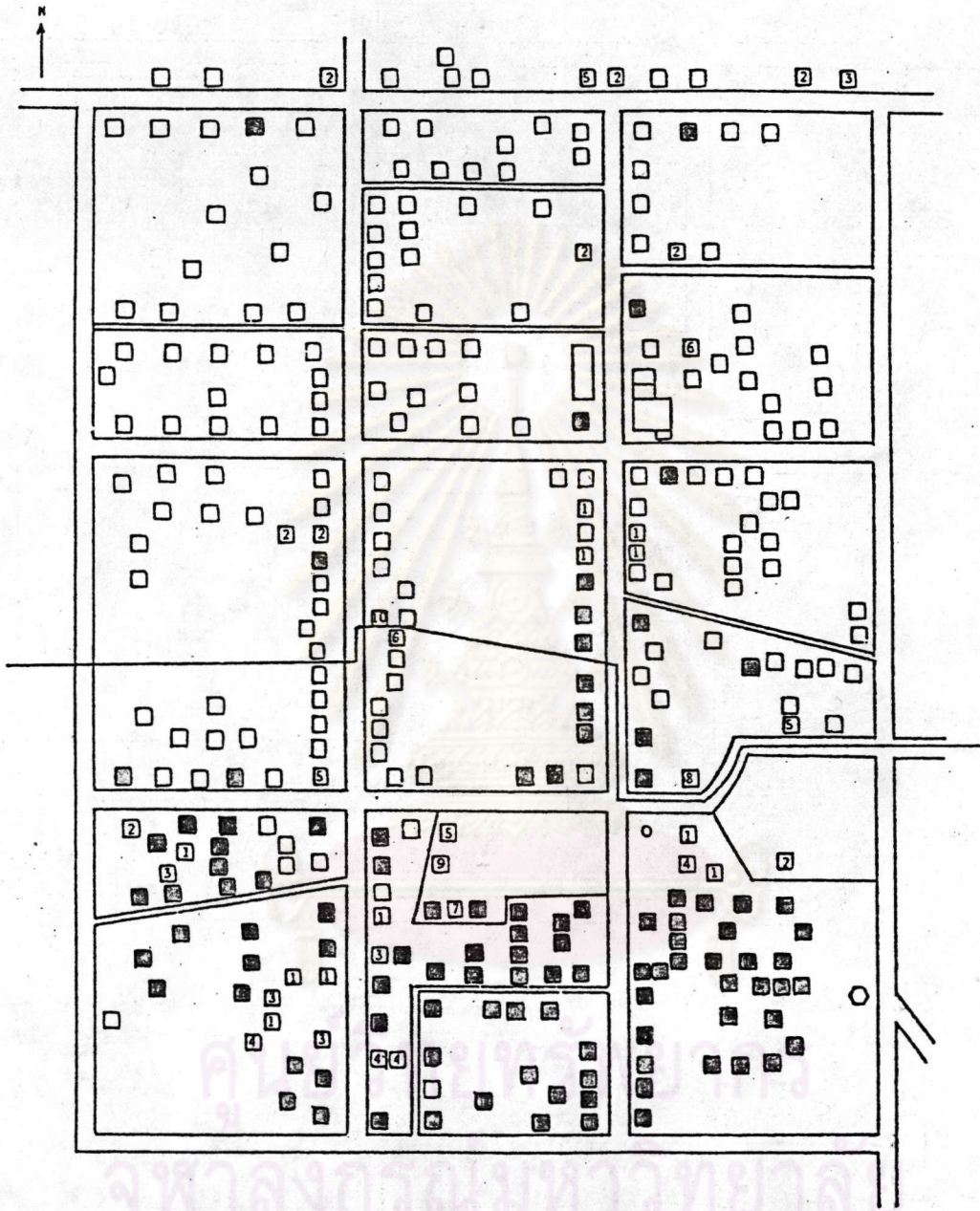
ลำดับที่	ภาษา	ประชากรที่ใช้พูดเป็นภาษาแม่	
		จำนวน	ร้อยละ
1	เขมร	763	54.19
2	ลาว	455	32.32
3	ส่วย	177	12.57
4	ไทยกลาง	6	0.43
5	จีน	3	0.21
6	ไทยโคราช	2	0.14
7	ไทยเหนือ	1	0.07
8	ไทยใต้	1	0.07
	รวม	1,408	100.00

หมายเหตุ สำหรับภาษาไทยมาตรฐาน หากประชากรผู้ใดได้ผ่านการเรียนในโรงเรียนแล้ว สามารถพูดได้ทุกคน ภาษาไทยมาตรฐานจะต่างจากภาษาไทยกลาง (ไทยถิ่นกลาง) โดยที่ภาษาไทยกลางจะหมายถึงภาษาไทยที่พูดโดยผู้คนที่อยู่ในบริเวณจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลางของประเทศ ส่วนภาษาไทยมาตรฐานหมายถึงภาษาไทยที่เป็นที่ยอมรับว่าเป็นตัวแทนของภาษาในประเทศไทย เป็นภาษาที่ใช้ในราชการ และใช้โดยสื่อมวลชน และผู้มีการศึกษาไม่ว่าจะมีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นใด อย่างไรก็ตาม ภาษาไทยมาตรฐานมีความคล้ายคลึงกับภาษาไทยกลางทั้งทางด้าน พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และศัพท์

จากตารางจะเห็นได้ว่า ภาษาเขมรเป็นภาษาที่มีประชากรใช้พูดเป็นภาษาแม่จำนวนมากที่สุด 763 คนหรือประมาณร้อยละ 54 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาคือภาษาลาว มีประชากรใช้พูดเป็นภาษาแม่จำนวน 455 คน หรือประมาณร้อยละ 32 และภาษาส่วย มีประชากรใช้พูดเป็นภาษาแม่จำนวน 177 คนหรือประมาณร้อยละ 13 ส่วนที่เหลือนอกนั้น (ยกเว้นภาษาไทยมาตรฐาน) มีประชากรใช้พูดเป็นภาษาแม่จำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

หากพิจารณาถึงเฉพาะภาษาที่ใช้ภายในครอบครัวจำนวน 289 หลังคาเรือนในชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิมแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ภาษาที่ใช้ในครอบครัวและจำนวนครอบครัวที่ใช้มีดังนี้

ภาพที่ 8 แผนที่แสดงภาษาที่ใช้ในครอบครัวและจำนวนครอบครัวที่ใช้

□ เขมร (152)	② เขมร-ลาว (9)	⑤ ลาว-ไทย (4)	⑧ จีน (1)
■ ลาว (98)	③ เขมร-ส่วย (5)	⑥ เขมร-ลาว-ไทยโคราช (2)	⑨ ไทย-ไทยใต้ (1)
① ส่วย (11)	④ ส่วย-ลาว (4)	⑦ ไทยกลาง (1)	⑩ เขมร-ไทย-ไทยเหนือ(1)

รวม 289 ครอบครัว

ตารางที่ 10 แสดงภาษาที่ใช้ในครอบครัวและจำนวนครอบครัวที่ใช้

ภาษาที่ใช้ในครอบครัว	ครอบครัวที่ใช้	
	จำนวน	ร้อยละ
เขมร	152	52.60
ลาว	98	33.91
ส่วย	11	3.80
เขมร-ลาว	9	3.11
เขมร-ส่วย	5	1.73
ส่วย-ลาว	4	1.38
ลาว-ไทย	4	1.38
เขมร-ลาว-ไทยโคราช	2	0.69
ไทยกลาง	1	0.35
จีน	1	0.35
ไทย-ไทยใต้	1	0.35
เขมร-ไทย-ไทยเหนือ	1	0.35
รวม	289	100.00

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ในชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิมมีครอบครัวที่ใช้ภาษาเขมรภาษาเดียวภายในครอบครัวจำนวนสูงสุด 152 หลังคาเรือน หรือประมาณร้อยละ 53 ของจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด รองลงมาคือ ครอบครัวที่ใช้ภาษาลาวภาษาเดียว จำนวน 98 หลังคาเรือนหรือประมาณร้อยละ 34 และครอบครัวที่ใช้ภาษาส่วยภาษาเดียวจำนวน 11 หลังคาเรือน หรือประมาณร้อยละ 4 นอกนั้นเป็นครอบครัวที่ใช้ภาษาอื่น ๆ หรือใช้ภาษา 2-3 ภาษาด้วยกันภายในครอบครัว ซึ่งคิดรวมกันแล้วมีจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น

จากการที่มีการใช้หลาย ๆ ภาษาระหว่างสมาชิกในครอบครัวเดียวกันนั้น ผู้วิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เกิดจากการที่มีคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์กันมาอยู่ร่วมกัน และไม่สามารถใช้ภาษาเดียวร่วมกันได้ทั้งหมด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ กันเช่น ไม่สามารถพูดภาษาอื่นได้ เลือกใช้แต่ภาษาที่ตนถนัด หรือ ตระหนักถึงศักดิ์ศรีแห่งภาษาตน เป็นต้น และก็มีไม่น้อยที่สมาชิกในครอบครัวเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันแต่ปรากฏมีการใช้ภาษาถึง 2 ภาษาในครอบครัว ทั้งนี้เนื่องมาจากอิทธิพลของ

ภาษาเพื่อนบ้านที่อยู่รอบ ๆ หรือ ตระหนักรู้ถึงศักดิ์ศรีของภาษาอื่นมากกว่า จึงทำให้เกิดภาวะ 2 ภาษา ส่วนในกรณี ครอบครัวที่ใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งอย่างเดี๋ยวนั้น มิได้หมายความว่าสมาชิกในครอบครัวเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันทั้งหมด อาจมีสมาชิกเป็นคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์กันอยู่บ้าง แต่สมาชิกเหล่านี้มีความสามารถในการพูดภาษาของสมาชิกส่วนใหญ่ของครอบครัวได้ จึงไม่เกิดภาวะหลายภาษาขึ้นเหมือนครอบครัวข้างต้น

ภาษาหลักของชุมชน

ฟาโซลด์ (Fasold 1984 : 62 อ้างถึงในอมรา 2530 : 33) จัดภาษาใดก็ตามเป็นภาษาหลักถ้ามีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการนี้

- 1) มีคนใช้เป็นภาษาแม่มากกว่า 25 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมด หรือตั้งแต่ 1 ล้านขึ้นไป
- 2) เป็นภาษาราชการของประเทศ
- 3) มีคนใช้เป็นภาษาในการศึกษาจำนวนมากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ของผู้ที่สำเร็จชั้นมัธยมในประเทศ

ตั้งต้นจากคุณสมบัติในข้อที่ 1 ข้างบนนี้ ภาษาหลักของชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม ได้แก่ ภาษาเขมรและภาษาลาว ภาษาเขมรมีจำนวนประชากรที่ใช้พูดเป็นภาษาแม่ประมาณร้อยละ 54 ของประชากรทั้งหมด ส่วนภาษาลาวมีจำนวนประชากรที่ใช้พูดเป็นภาษาแม่ประมาณร้อยละ 32 (คูตารางที่ 9, หน้า 73)

ภาษารองของชุมชน

ฟาโซลด์ (Fasold 1984 : 62 อ้างถึงใน อมรา 2530 : 31) จัดภาษาใดก็ตามที่ไม่มีคุณสมบัติข้อใดเลยของภาษาหลักเป็นภาษารอง ภาษารองจะมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งใน 2 ข้อนี้

- 1) มีคนใช้เป็นภาษาแม่มากกว่า 5 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมด หรือมากกว่า 100,000 คน
- 2) ใช้เป็นสื่อการสอนในชั้นที่สูงกว่าชั้นประถมระดับต้น และใช้ในการเขียนตำราที่นอกเหนือไปจากหนังสือเรียนภาษาระดับประถม

ตั้งต้นจากคุณสมบัติในข้อที่ 1 ข้างบนนี้ ภาษารองของชุมชนบ้านหนองอารีและบ้านลาวเดิม ได้แก่ ภาษาส่วย ภาษาส่วยมีจำนวนประชากรที่ใช้พูดเป็นภาษาแม่ประมาณร้อยละ 13 ของประชากรทั้งหมด

ภาษาสำคัญที่ใช้พูดในชุมชนและลักษณะทางภาษา

ถึงแม้ว่าจะมีภาษาที่ใช้พูดอยู่ในชุมชนถึง 9 ภาษาด้วยกัน ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่หากพิจารณาเฉพาะภาษาสำคัญที่ใช้พูดในชุมชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่ามีอยู่เพียง 4 ภาษาเท่านั้น คือภาษาเขมร ส่วย ลาว และไทย ทั้งนี้เพราะทั้ง 4 ภาษาเป็นภาษาที่ประชากรส่วนใหญ่พูดได้และใช้พูดอยู่ในชุมชน ส่วนภาษาอื่น ๆ มีประชากรที่ใช้พูดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ตารางที่ 11 แสดงร้อยละของประชากรในชุมชนบ้านหนองอาร์และบ้านลาวเดิมที่พูดภาษาสำคัญของชุมชนแต่ละภาษาได้

ภาษาสำคัญของชุมชน	จำนวนประชากรที่พูดได้
เขมร	86.19
ส่วย	66.67
ลาว	98.80
ไทย	67.27

ตัวเลขที่แสดงในตารางคือร้อยละของจำนวนประชากรที่พูดภาษาสำคัญของชุมชนแต่ละภาษาได้ ซึ่งจำนวนประชากรที่พูดได้นี้ ได้มาจากการสัมภาษณ์และทดสอบประชากรกลุ่มตัวอย่าง (333 คน) เกี่ยวกับภาษาที่พูดได้ ดังที่กล่าวไว้แล้วในวิธีการเก็บข้อมูล จากตารางจะเห็นได้ว่าภาษาลาวเป็นภาษาที่ประชากรพูดได้เกือบทุกคน คือประมาณร้อยละ 99 ภาษาที่มีจำนวนประชากรพูดได้รองลงมา ประมาณร้อยละ 86 คือภาษาเขมร ซึ่งเป็นภาษาหลักอีกภาษาหนึ่งของชุมชนและมีประชากรพูดเป็นภาษาแม่มากที่สุด ส่วนภาษาไทยและภาษาส่วยมีประชากรพูดได้ในจำนวนเท่า ๆ กัน คือประมาณร้อยละ 67 ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าประชากรส่วนใหญ่พูดภาษาเขมร ส่วย ลาว และไทยได้

สำหรับลักษณะ โดยทั่วไปของภาษาเขมร ส่วย ลาว และไทย มีดังนี้

1. ภาษาเขมร เป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมร ไม่มีเสียงวรรณยุกต์ (tone) กล่าวคือความแตกต่างของเสียงสูง-ต่ำไม่ทำให้ความหมายต่างไป มีทำนองเสียง (intonation) ไม่ปรากฏว่ามีลักษณะน้ำเสียง (register) ที่เรียกว่าน้ำเสียงธรรมดา หรือน้ำเสียงเข้มต่ำแบบใด ๆ ทั้งสิ้น แต่มีเสียงสระอยู่เป็นจำนวนมาก สำหรับลักษณะทางไวยากรณ์ ภาษาเขมรมีการเติมหน่วยหน้าศัพท์

(prefix) และหน่วยกลางศัพท์ (infix) เพื่อสร้างคำศัพท์ใหม่ และการเติมหน่วยศัพท์นี้ทำให้เกิดเสียงพยัญชนะควบกล้ำจำนวนมาก และเกิดคำหลายพยางค์ขึ้นด้วย

2. ภาษาส่วย (กฺย) เป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมร ไม่มีความแตกต่างของเสียงวรรณยุกต์ มีแต่ทำนองเสียง และลักษณะน้ำเสียงที่ทำให้ความหมายต่างไป การสร้างคำมีการเติมหน่วยศัพท์ (ทั้งหน้าศัพท์และกลางศัพท์) การซ้ำคำ และการเปลี่ยนลักษณะน้ำเสียง

3. ภาษาลาว (ภาษาไทยถิ่นอีสาน) เป็นภาษาตระกูลไท มีเสียงวรรณยุกต์ ความแตกต่างของเสียงสูง-ต่ำ ทำให้ความหมายต่างไป ไม่มีพยัญชนะควบกล้ำ ลักษณะทางไวยากรณ์ทั่วไปเหมือนกับภาษาไทยมาตรฐาน

4. ภาษาไทย (มาตรฐาน) เป็นภาษาตระกูลไท มีเสียงวรรณยุกต์ 5 เสียง การประกอบคำขึ้นใช้ในภาษามีทั้งการรวมหน่วยคำและการซ้ำหน่วยคำ

ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาประจำชาติ ภาษาราชการ ภาษาที่ใช้สอนในโรงเรียน และภาษาที่ใช้ในสื่อมวลชนต่าง ๆ ภาษาไทยมาตรฐานมีลักษณะทางภาษาหลายประการที่คล้ายคลึงกับภาษาไทยกลาง (ภาษาไทยถิ่นกลาง) ที่พูดกันในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เช่น พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และศัพท์ เป็นต้น แต่เนื่องจากผู้ที่พูดภาษาไทยมาตรฐานอยู่ในทุกจังหวัดของประเทศไทย จึงเป็นการเหมาะสมที่จะพูดถึงภาษาไทยมาตรฐานในฐานะภาษาย่อยประเภทหนึ่งต่างหากแตกต่างจากภาษาไทยถิ่นกลาง

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของภาษาเขมร ส่วย ลาว และไทย ดูในภาคผนวก ฉ.,

สรุป

จากการสำรวจภาษาที่ใช้พูดอยู่ในชุมชนบ้านหนองอาร์และบ้านลาวเดิม พบว่า มีภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ในชุมชนทั้งสิ้น 9 ภาษา ภาษาเขมรเป็นที่ประชากรพูดเป็นภาษาแม่และใช้ในครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือภาษาลาวและส่วย ตามลำดับ ส่วนภาษาอื่น ๆ มีผู้พูดเป็นภาษาแม่เพียงเล็กน้อย ภาษาหลักของชุมชน ได้แก่ ภาษาเขมรและภาษาลาว ภาษารองของชุมชน ได้แก่ ภาษาส่วย สำหรับภาษาที่สำคัญที่ประชากรส่วนใหญ่พูดได้ และใช้พูดอยู่ในชุมชนมี 4 ภาษา คือ ภาษาเขมร ส่วย ลาว และไทย โดยที่ภาษาลาวเป็นภาษาที่มีจำนวนประชากรพูดได้สูงสุด รองลงมาคือ ภาษาเขมร ส่วนภาษาไทยและส่วยมีจำนวนประชากรที่พูดได้น้อ ๆ กัน ภาษาเขมรและภาษาส่วยเป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมร ที่มีลักษณะทางภาษาโดยทั่ว ๆ ไป คล้ายคลึงกัน ส่วนภาษาลาวและภาษาไทยเป็นภาษาตระกูลไทที่มีลักษณะทางภาษาทั่ว ๆ ไป คล้ายคลึงกัน

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย